

**XALQARO STANDARTLAR VA INSON HUQUQLARI
NORMALARINING O‘ZBEKISTON KONSTITUTSIYASINING
RIVOJLANISHIGA TA’SIRI**

Isroilova Shoxida Dexqonovna

Farg‘ona viloyati yuridik texnikumi

“Umumta’lim fanlari” kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada inson huquqlari sohasidagi xalqaro standartlar va normalarning O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini rivojlantirishga ta’siri o‘rganiladi. O‘zbekiston tomonidan ratifikatsiya qilingan inson huquqlari sohasidagi asosiy xalqaro hujjatlar va shartnomalar hamda ularning mamlakat konstitutsiyaviy normalarida aks ettirilishi tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: inson huquqlari, O‘zbekiston Konstitutsiyasi, xalqaro standartlar, implementatsiya, konstitutsiyaviy normalar.

Аннотация

В данной статье исследуется влияние международных стандартов и норм в области прав человека на развитие Конституции Республики Узбекистан. Анализируются ключевые международные документы и договоры в сфере прав человека, ратифицированные Узбекистаном, а также их отражение в конституционных нормах страны.

Ключевые слова: права человека, Конституция Узбекистана, международные стандарты, имплементация, конституционные нормы.

Abstarct:

This article examines the impact of international human rights standards and norms on the development of the Constitution of the Republic of Uzbekistan. The key international documents and treaties in the field of human rights ratified by Uzbekistan are analyzed, as well as their reflection in the constitutional norms of the country.

Keywords: human rights, Constitution of Uzbekistan, international standards, implementation, constitutional norms.

KIRISH

Inson huquqlari universal qadriyat va zamonaviy demokratik jamiyatning ajralmas qismidir. Xalqaro hamjamiyat inson huquqlari sohasida turli xil xalqaro hujjatlar va shartnomalarda aks ettirilgan bir qator standartlar va me'yorlarni ishlab chiqdi. Ushbu standartlar milliy huquqiy tizimlarning rivojlanishiga, shu jumladan konstitutsiyaviy qonunchilikka sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekiston Respublikasi 1991-yilda mustaqil davlatga aylanib, demokratik o'zgarishlar va huquqiy davlat qurish yo'liga o'tdi. 1992-yilda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining qabul qilinishi bu yo'lda muhim bosqich bo'ldi. Konstitutsiya inson va fuqaroning asosiy huquq va erkinliklarini, shuningdek, davlatning demokratik tuzilishi tamoyillarini mustahkamladi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi huquqiy hujjatlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil va tarixiy yondashuvga asoslangan. Materiallar sifatida inson huquqlari sohasidagi xalqaro hujjatlar, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, O'zbekiston qonun hujjatlari, shuningdek, ushbu mavzu bo'yicha ilmiy nashrlardan foydalanilgan.

Huquqiy hujjatlar tahlili O'zbekiston tomonidan ratifikatsiya qilingan inson huquqlari sohasidagi xalqaro shartnomalar va konvensiyalarni o'rganishni o'z ichiga oladi, masalan, Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasi[2], Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro Pakt[3], Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to'g'risidagi xalqaro Pakt[4] va boshqalar.

NATIJALAR

O'zbekistonning xalqaro hujjatlari va konstitutsiyaviy normalari tahlili shuni ko'rsatadiki, inson huquqlari sohasidagi xalqaro standartlar mamlakat Konstitutsiyasining rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan.

O'zbekiston Respublikasining 1992-yilgi Konstitutsiyasi inson va fuqaroning xalqaro standartlarga javob beradigan keng huquq va erkinliklarini mustahkamladi. Shunday qilib, Konstitutsiyaning 19-moddasida "O'zbekiston Respublikasida insonning huquq va erkinliklari xalqaro huquqning umume'tirof etilgan normalariga

binoan hamda ushbu Konstitutsiyaga muvofiq e'tirof etiladi va kafolatlanadi. Inson huquq va erkinliklari har kimga tug'ilganidan boshlab tegishli bo'ladi" deb e'lon qilingan.

O'zbekiston Respublikasida barcha fuqarolar bir xil huquq va erkinliklarga ega bo'lib, jinsi, irqi, millati, tili, dini, e'tiqodi, ijtimoiy kelib chiqishi, ijtimoiy mavqeyidan qat'i nazar, qonun oldida tengdirlar 19-modda[1]. Ushbu qoida Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasining 2-moddasiga[2] va Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro Paktning 2-moddasiga[3] mos keladi.

O'zbekiston Konstitutsiyasida yashash huquqi (25-modda), erkinlik va shaxsiy daxlsizlik (26-modda), shaxsiy hayot daxlsizligi (27-modda), fikrlash, so'z va e'tiqod erkinligi (32-modda) va boshqa asosiy huquq va erkinliklar mustahkamlangan[1]. Ushbu normalar inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasi[2], Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro Pakt[3] va Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to'g'risidagi xalqaro Pakt[4] qoidalariga mos keladi.

O'zbekiston inson huquqlari bo'yicha bir qator muhim xalqaro shartnomalarni ratifikatsiya qildi, jumladan, Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllarini tugatish to'g'risidagi Konvensiya[5], Bola huquqlari to'g'risidagi Konvensiya[6], Qiynoqlar va boshqa shafqatsiz, g'ayriinsoniy yoki qadr-qimmatni kamsituvchi muomala va jazo turlariga qarshi Konvensiya[7]. Ushbu shartnomalarning qoidalari O'zbekiston konstitutsiyaviy normalarida aks etgan.

MUHOKAMA

Inson huquqlarining xalqaro standartlarini O'zbekiston konstitutsiyaviy qonunchiligiga tatbiq etishda salmoqli yutuqlarga qaramay, ushbu sohada bir qator muammolar mavjud.

Muammolardan biri inson huquqlari sohasidagi konstitutsiyaviy normalarning amalda samarali amalga oshirilishini ta'minlashdir. Progressiv konstitutsiyaviy qoidalar mavjud bo'lishiga qaramay, O'zbekistonda inson huquqlari buzilishi, shu jumladan kamsitish, shaxsiy daxlsizlik erkinligini cheklash va boshqalar holatlari mavjud[8].

Yana bir muammo – aholining konstitutsiyaviy huquqlari va ularni himoya qilish mexanizmlari to'g'risida xabardorligi yo'qligidir. Fuqarolarning huquqiy

savodxonligini oshirish, fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish va sud tizimining mustaqilligini mustahkamlash bo'yicha chora-tadbirlar zarur.

O'zbekistonda inson huquqlarining konstitutsiyaviy kafolatlarini yanada rivojlantirishning muhim yo'nalishi milliy qonunchilikni xalqaro standartlarga to'liq moslashtirish hisoblanadi. Bu nafaqat xalqaro shartnomalarni ratifikatsiya qilishni, balki qonunchilik va huquqni qo'llash amaliyotini isloh qilishni ham nazarda tutadi.

XULOSA

Inson huquqlari sohasidagi xalqaro standartlar va normalar O'zbekiston Konstitutsiyasining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatdi. 1992-yilgi Konstitutsiya Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasi, Inson huquqlari bo'yicha xalqaro Paktlar va boshqalar kabi asosiy xalqaro hujjatlar qoidalariga mos keladigan inson va fuqaroning keng huquq va erkinliklarini mustahkamladi.

O'zbekiston inson huquqlari sohasidagi bir qator muhim xalqaro shartnomalarni ratifikatsiya qildi, bu esa xalqaro normalarni milliy qonunchilikka tatbiq etishga yordam berdi. Shu bilan birga, inson huquqlarining konstitutsiyaviy kafolatlarini amalda samarali amalga oshirishni ta'minlashda bir qator muammolar mavjud.

O'zbekistonda inson huquqlari sohasidagi konstitutsiyaviy normalarni yanada rivojlantirish ularni amalga oshirish samaradorligini oshirish, fuqarolarning huquqlarini himoya qilish institutlarini mustahkamlash, milliy qonunchilikni xalqaro standartlarga to'liq moslashtirish hamda aholining o'z huquqlari va ularni himoya qilish mexanizmlari to'g'risida xabardorligini oshirishga qaratilishi kerak.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, 1992 yil 8 dekabr, yangi tahrir 01.05.2023, <https://lex.uz/docs/-6445145>.
2. Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasi, 1948 yil 10-dekabr // Rossiyskaya gazeta. - 1995. 5-aprel.
3. Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro Pakt, 1966-yil 16-dekabr // SSSR Oliy Sovetining vedomostlari. - 1976. - № 17. 291-modda.
4. Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to'g'risidagi xalqaro Pakt, 1966-yil 16-dekabr // SSSR Oliy Sovetining vedomostlari. - 1976. - № 17. 291-modda.

5. Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllarini yo‘q qilish to‘g‘risidagi Konvensiya, 1979 yil 18 dekabr // SSSR Oliy Kengashining Axborotnomasi. - 1982. - № 25. 464-modda.
6. Bola huquqlari to‘g‘risidagi Konvensiya, 1989-yil 20-noyabr // SSSR xalq deputatlari Kongressi va SSSR Oliy Kengashining Axborotnomasi. - 1990. - № 45. 955-modda.
7. Qiynoq va boshqa shafqatsiz, g‘ayriinsoniy yoki qadr-qimmatni kamsituvchi muomala va jazo turlariga qarshi Konvensiya, 1984 yil 10-dekabr // SSSR Oliy Kengashining Axborotnomasi. - 1987. - № 45. 747-modda.
8. AQSh Davlat departamentining 2020-yil uchun O‘zbekistonda inson huquqlariga rioya qilish to‘g‘risidagi hisoboti.
9. Inson huquqlarini rag‘batlantirish va himoya qilishga bag‘ishlangan milliy muassasalar maqomiga oid tamoyillar (Parij tamoyillari), 1993-yil 20-dekabr // BMT Bosh Assambleyasining 48/134-sonli qarori.

